

ACCOUNTANTSVERSLAG 2021

Gemeente Borne

5 juli 2022

Per saldo persoonlijker

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Borne
Postbus 200
7620 AE Borne

Behandeld door: G.C. Helminck RA MSc EMA
Ons kenmerk: 1012890-2021
Datum: 5 juli 2022

Betreft: Accountantsverklaring 2021

Geachte raad,

Graag bieden wij u hierbij ons concept accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2021 van de gemeente Borne aan. Onze opdracht is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 27 september 2021. Dit verslag gaat in op onze belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening 2021.

De jaarrekening 2021 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borne. Wij hebben dit verslag op 22 juni 2022 voorbesproken met de ambtelijke organisatie en de portefeuillehouder. Op 23 juni 2022 hebben wij dit verslag besproken met de auditcommissie van uw gemeente.

Wij bedanken de medewerkers van de gemeente Borne voor de open en constructieve wijze van samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en zijn vanzelfsprekend graag bereid een nadere toelichting te verstrekken.

Met vriendelijke groet,

Eshuis Registeraccountants B.V.

drs. C.L. Willems RA

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Inhoudsopgave

→ Samenvatting	4
Dashboard accountantscontrole	5
Significante risico's	7
→ Analyse jaarrekening	10
Inhoudelijke bevindingen	11
Financiële positie	25
Resultaatanalyse	26
→ Controleverschillen	27
→ Administratieve organisatie en interne beheersing	30
→ Overige onderwerpen	33
Overige onderwerpen	34
Integriteitsverslag en M&O beleid	35
Wet Normering Topinkomens	36
→ Bijlagen.....	37
Bijlage 1: SiSa-bijlage	38
Bijlage 2: Materialiteit	40
Bijlage 3: Onafhankelijkheid en ViO	41
Bijlage 4: Fraude	42
Bijlage 5: Communicatie met governance belaste organen	43
Bijlage 6: Beperking verspreidingskring	45

Samenvatting

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Dashboard accountantscontrole

Getrouwheid en rechtmatigheid

- Wij zijn voornemens om bij de jaarrekening 2021 van de gemeente Borne een goedkeurende controleverklaring voor de rechtmatigheid en een goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 813.000 respectievelijk € 2.439.000. De rapporteringstolerantie is door de gemeenteraad bepaald op een absoluut bedrag van € 50.000, zowel voor fouten als voor onzekerheden.
- Wij hebben dit jaar extra tijd en aandacht besteed aan de controle van de grondexploitaties. De oplevering van de overige onderdelen van de jaarrekening is goed en vlot verlopen, met uitzondering van de controles bij de gemeente Hengelo.

Interne beheersing

- In onze board letter 2021 hebben wij u geïnformeerd over de voortgang van de interne beheersing bij de gemeente Borne. In 2021 zijn er relatief weinig nieuwe bevindingen geconstateerd en zijn er binnen de verbijzonderde interne controle stappen gezet in het kader van het aankomende rechtmatigheidsoordeel. Wel zien wij dat een aantal bevindingen uit eerdere jaren toentertijd nog niet van (volledige) opvolging voorzien. Wij hebben begrepen dat de gemeente in 2022 als onderdeel van de Integrale Verbeteragenda stappen heeft gezet om de punten op deze agenda op te lossen. Deze toewijding en mind-set hebben wij tevens gezien bij de controle van de jaarrekening met inhoudelijke kwalitatieve verbeteringen en een professionele procesbenadering tot gevolg.

Belangrijke aandachtspunten

- Het complex 'de Bornsche Maten' is gesplitst in zelfstandige deelcomplexen. Door deze presentatiewijziging is het inzicht in de prestaties van de verschillende deelgebieden verbeterd. Daarnaast zijn drie fases van de Bornsche Maten teruggedronen als nog te ontwikkelen strategische (warme) gronden. De gronden voldoen op grond van het recent vastgestelde MPG 2022 niet langer aan de definitie van een complex in ontwikkeling, maar wel aan de definitie van strategische gronden. Strategische gronden staan onder de materiële vaste activa.
- Op de activa in het gemeentehuis wordt versneld afgeschreven omdat het huidige gemeentehuis in 2025 verlaten zal worden.

Financiële positie

- De financiële positie van de gemeente is op basis van de gestelde signaleringswaarden vanuit het BBV goed te noemen.
- De financiële positie ultimo 2021 is verbeterd ten opzichte van 2020. Met name het gevolg van het positieve resultaat over 2021 ad. € 10,7 miljoen.
- Het weerstandsvermogen bedraagt € 15,1 miljoen. De weerstandscapaciteit is ruim hoger dan de door de gemeente onderkende aanwezige risico's ad € 4,7 miljoen.

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Overige gemeente-specifieke onderwerpen:

- Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.
- Wij hebben controleverschillen in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2021 geconstateerd. De subsidieverstreking aan het zwembad vanwege exploitatietekorten in Corona-tijd zal worden teruggevorderd. Het zwembad heeft geen exploitatietekort. Dit is niet gecorrigeerd in de jaarrekening, en resulteert in een onzekerheid.
- Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2021 niet strijdig zijn met de Wet normering topinkomens (WNT) en dat de jaarrekening 2021 van de gemeente Borne voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.
- Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van de overschrijding naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in de jaarrekening. Hiermee legt uw gemeente verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2021. Er is sprake geweest van enige overschrijdingen.
- Naar aanleiding van de uitgevoerde controlewerkzaamheden inzake de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij onrechtmatigheden vastgesteld. Wij hebben fouten geconstateerd groot € 267.000 en onzekerheden groot € 369.000. Op basis van onze evaluatie hebben deze onrechtmatigheden geen impact op de strekking van de controleverklaring.

Sociaal domein

- Wij hebben in de zorguitkeringen in natura onzekerheden voor getrouwheid en rechtmatigheid geconstateerd. Deze worden in dit verslag nader toegelicht.
- Wij hebben in de sociale uitkeringen in natura geen fouten voor getrouwheid en rechtmatigheid geconstateerd. De onzekerheden zien op de door de Sociale Verzekeringsbank geconstateerde getrouwheids- en rechtmatigheidsfout in de PGB's en bedragen € 181.000, alsmede de zorg in natura ten bedrage van € 1.005.000.
- Net als voorgaande boekjaar hebben wij voor de controle van de uitkeringen in geld uit hoofde van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) (specifiek de G4 regeling in de SiSa-bijlage) gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de accountant van de gemeente Hengelo. Uit onze review op deze werkzaamheden blijken geen bijzonderheden.
- Wij hebben een controle op de rechtmatige uitkeringen in geld op grond van de Participatiewet uitgevoerd. Hiervoor hebben wij een aantal uitkeringsdossiers zoals beheerd door de gemeente Hengelo getoetst. Wij hebben onze werkzaamheden bij Hengelo naar tevredenheid kunnen uitvoeren en hebben op grond van onze werkzaamheden geen afwijkingen geconstateerd. Wel merken wij het volgende op. Het contract tussen Hengelo en Borne over de dienstverlening is onvoldoende duidelijk over wat Borne wel en niet mag verwachten van Hengelo als serviceorganisatie. Wij adviseren u om met Hengelo onderling een nadere dienstverleningsovereenkomst af te sluiten.

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Significante risico's

Post	Risico	Werkzaamheden	Conclusie
Het hiernaast genoemde risico ziet niet toe op een specifieke post, maar is op basis van onze controlestandaarden voorgeschreven bij iedere controle en de daaraan gekoppelde werkzaamheden dienen door ons uitgevoerd te worden.	Wij onderkennen het risico dat het management van de gemeente de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt met als doel de financiële verslaggeving van de gemeente te beïnvloeden.	• Wij hebben de handmatige aanpassingen en correcties in de administratie over 2021 buiten de reguliere boekingsgang (zoals via het inkoopboek, verkoopboek en/of via het bankboek) gecontroleerd; • Wij hebben de college- en raadsbesluiten doorgenomen. • Wij hebben vastgesteld dat de transacties uit hoofde van de bedrijfsactiviteiten onder de reguliere bedrijfsvoering vallen. • Wij hebben jaarrekeningposten met een schattingselementen gecontroleerd, waaronder de grondexploitaties en de voorzieningen.	• Geen bevindingen • Geen bevindingen • Geen bevindingen • Geen bevindingen
Grondexploitaties	Wij onderkennen het risico dat de eindwaarden op de materiele grondexploitaties onjuist zijn bepaald als gevolg van de onzekerheid die het gevolg is van de lange looptijd en de omvangrijke prognoses aan nog te maken	• Wij hebben de mutaties in de herzieningen ten opzichte van voorgaand boekjaar beoordeeld, en bij materiele, significante wijzigingen onderbouwende documentatie bij deze vergaard in het kader van onze oordeelsvorming; • Wij hebben de kwaliteit van de inschatting die de gemeente heeft gemaakt op de jaarschijf 2021 zoals opgesteld bij de herzieningen als	• Geen bevindingen • Geen bevindingen • Geen bevindingen • Geen bevindingen • Geen bevindingen

- Inhoudsopgave
- [Samenvatting](#)
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Post	Risico	Werkzaamheden	Conclusie
	kosten en nog te realiseren opbrengsten.	onderdeel van de jaarrekening 2020 getoetst. - Wij hebben de prognoses nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten afgezet ten opzichte van de totale herziening en de reeds geboekte transacties die in de boekwaarde zijn opgenomen. Het restant betreft de prognose voor de komende jaren. Deze resterende prognose hebben wij inhoudelijk getoetst door de uitgangspunten (bijvoorbeeld kosten voor bouw- en woonrijp maken in vierkante meterprijzen) te toetsen aan een benchmark met meerdere gemeenten in uw regio. Hierbij hebben wij in het bijzonder stilgestaan bij de stijging op de kosten voor materialen en loonkosten voor externe projectleiders, werkvoorbereiders, werkuitvoerders etc. - Wij hebben de besluiten van het college en de raad doorgenomen. - Wij hebben gesprekken gevoerd met de planeconomen met als doel inzicht te krijgen in het proces van het monitoren van de kosten zoals gemaakt door de afdeling Civiel Techniek en de beheersmaatregelen die onderdeel uitmaken van dit proces zoals het periodiek toekennen van (deel)kredieten alvorens werkzaamheden worden gestart alsmede het periodiek overleg	

- Inhoudsopgave
- [Samenvatting](#)
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Post	Risico	Werkzaamheden	Conclusie
		tussen de planeconomen en de civiel techneuten.	
		Wij hebben voor de lopende complexen in de Bornsche Maten (specifiek Eschwonon en de Maten) een waarneming ter plaats uitgevoerd met als doel inzicht te krijgen in de voortgang van de werkzaamheden op het complex.	

KERNBOODSCHAPPEN

Analyse jaarrekening

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Inhoudelijke bevindingen

De belangrijkste boodschappen voor de raad van de gemeente Borne zijn:

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2021 van de gemeente Borne uitgevoerd en zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid te verstrekken. Dat houdt het volgende in:

- Naar ons oordeel geeft de jaarrekening 2021 van de gemeente Borne een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2021 als van de activa en passiva per 31 december 2021 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
- Voorts zijn wij van oordeel dat de in de jaarrekening 2021 verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2021 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving.
- De jaarstukken 2021 van uw gemeente bestaan uit:
 - Het jaarverslag 2021 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
 - De jaarrekening 2021 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel “programmaverantwoording” van het jaarverslag dient informatie te worden opgenomen met betrekking tot de vragen: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over o.a. weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college van Burgemeester en Wethouders in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

→ Wij hebben de in de jaarrekening 2021 van de gemeente Borne opgenomen verantwoording inzake de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd met inachtneming van de Regeling Controleprotocol WNT 2021. Wij concluderen dat de in de jaarrekening 2021 opgenomen verantwoording met toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

Grondexploitaties

De balanspost met de belangrijkste schattingselementen in de jaarrekening van de gemeente Borne betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitaties). Deze balanspost is op grond van haar omvang ad € 53,1 miljoen relevant voor de accountantscontrole, maar ook vanwege de schattingselementen die een rol spelen bij het ramen van de nog te realiseren opbrengsten ad € 61,5 miljoen en lasten ad € 16,6 miljoen. De nog te realiseren baten en lasten vormen tezamen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het resultaat van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien verwacht wordt dat het project verlieslatend is, en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Ten behoeve van de waardering van de bouwgronden in exploitatie per balansdatum dient de gemeente per individuele grondexploitatie te bepalen of de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar de beste inschatting, terugverdiend zullen worden.

Controlewerkzaamheden grondexploitaties

De grondexploitaties zijn door u voor de jaarrekening 2021 opnieuw doorerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen. Voor de jaarrekening 2021 hebben de afdelingen Kwaliteit & Control en Planeconomie de handen ineen geslagen om te komen tot een meer transparante presentatie van de grondexploitaties in de jaarrekening. In gezamenlijkheid zijn zowel de algemene uitgangspunten voor de grondexploitaties als de schattingen per complex grondig gereviseerd. De huidige economische ontwikkelingen zijn daarnaast verwerkt in de calculaties en de geschatte kosten- en opbrengstenstijgingen, de zogenaamde 'parameters'. Dat alles heeft geleid tot een aantal principiële wijzigingen in de grondexploitaties, die aan uw raad ter besluitvorming worden voorgelegd. De belangrijkste wijzigingen betreffen de segmentering van het complex De Borsche Maten, de nog te maken kosten voor complex Borsche Maten 3A binnen de Borsche Maten en wijzigingen in de kostenstijgingen.

Daarnaast is in overleg met de huisjurist een onderzoek gedaan naar de verkoopprijzen voor het complex de Borsche Maten. Deze ontwikkelingen behandelen wij in meer detail in de volgende secties.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Bornsche Maten

Segmentering Bornsche Maten

Sinds de start van 'de Bornsche Maten' is dit project als één integraal project gezien. Zo heeft het project ook altijd in de jaarrekening gestaan. In de loop der jaren is het project steeds gegroeid, op weg naar het gewenste doel van 2.300 woningen. Voor iedere nieuwe wijk is een deelproject geopend onder het grote project 'Bornsche Maten'. Naarmate de tijd verstreek, zijn delen van het project afgerond. Deze wijken zijn klaar en worden bewoond door hun nieuwe bewoners. Daarnaast dienen er in deze wijken geen werkzaamheden verricht te worden die zouden zorgen voor nog te maken kosten, dan wel in de MPG dan wel in de jaarrekening onder een eventuele post "voorziening nazorg grondexploitatie complexen". De gemeente heeft deze deelprojecten of 'fases' nooit afgesloten omdat zij deel uitmaakten van het totale project de Bornsche Maten. Deze fases waren deels winstgevend en deels verlieslatend. Het gaat om vier fases die samen per saldo een winst van € 6,5 miljoen vertegenwoordigen. Omdat zij nooit zijn afgesloten stonden deze resultaten nog steeds op de balans; jaarlijks werden interne uren en rente ten laste van dit project gebracht. Tijdens het herzieningsproces heeft de gemeente geconcludeerd dat het onterecht is om deze fases op de balans te laten staan tot het geplande einde van het geheel van de Bornsche Maten. Dat is immers pas in 2028 gepland. Om het mogelijk te maken deelfases af te sluiten en resultaat te nemen, heeft het college aan de raad toestemming gevraagd om de Bornsche Maten om te vormen van één totaalcomplex naar individuele complexen.

Tegelijkertijd is bij de herziening geconcludeerd dat voor drie deelfases de plannen niet meer pasten bij de Bornse visie op wonen. Er waren wel plannen gemaakt, maar deze zijn verouderd en nooit uitgevoerd. Het college heeft daarom de raad verzocht om in te stemmen met het 'uit productie' nemen van deze fases. Als er geen vastgestelde calculatie is voor een stuk grond, kan dit geen grondexploitatie meer zijn. Het Bbv schrijft dan voor dat dergelijke grond, die u nog wel wilt ontwikkelen, als 'warme grond' onder de materiële vaste activa mag staan. De grond mag gewaardeerd worden tegen ontwikkelwaarde, dus de werkelijke waarde die de grond gaat opbrengen als deze als bouwgrond ontwikkeld wordt. Eigenlijk moet u 'warme grond' zien als een soort wachtkamer. Daarin zitten de percelen die u nog tot ontwikkeling gaat brengen als uw raad een definitief plan heeft vastgesteld.

Bij het beoordelen van de gronden die bestemd zijn voor de 'wachtkamer' heeft uw ambtelijke apparaat geconstateerd dat aan de aankoopwaarde van deze gronden ook rentekosten zijn toegevoegd. Voor twee van de drie percelen was de rentelast onrealistisch hoog ten opzichte van de aanschafwaarde van de grond. De planeconomen hebben geconcludeerd dat onterecht rente, bestemd voor de al afgewikkelde complexen, is toegerekend aan de niet ontwikkelde gronden. In totaal is € 5,5 miljoen onterecht aan rente toegerekend. De aanschafwaarde van de grond is € 10, miljoen. Voordat de grond is overgeboekt naar de materiële vaste activa, is de onterecht toegerekende rente van € 5,5 miljoen overgeboekt naar de af te sluiten complexen.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Het bovenstaande beschouwend zien we dus twee geldstromen samenkomen. Er is een winst van € 6,5 miljoen waaraan nog een verlies van € 5,5 miljoen moet worden toegerekend. In totaal is een winst van € 1,0 miljoen over die ten gunst van het resultaat komt.

Wat heeft u dan nog over, vraagt u zich wellicht af. Van de Bornsche Maten resteren na de bovenstaande acties nog 3 deelfases die nu als zelfstandige complexen worden ontwikkeld. Deze drie complexen hebben samen een positieve eindwaarde van € 8,7 miljoen. Dat betekent dat de verliesvoorziening op de Bornsche Maten geheel kan vervallen. Op de drie complexen is de ontwikkeling zelfs zo ver dat winst genomen kan worden. De winst bedraagt voor 2021 € 6,3 miljoen die ten gunste van het resultaat over 2021 komt.

De voorziening die gevormd is op de Bornsche Maten groot € 2,0 miljoen is vrijgevallen. Het eindresultaat van de Bornsche Maten werd vooral negatief beïnvloed door de eindwaardes van de plannen die nu 'uit productie' zijn genomen. Daarmee heeft u de mogelijkheid om nieuwe plannen te maken. Het is aan u om te bepalen wat u op deze percelen wilt ontwikkelen en of u daarbij voor winst of maatschappelijk nut of een combinatie van beiden gaat.

Wat heeft de voorgaande herijking nu opgeleverd?

- Het resultaat is in 2021 met € 7,3 miljoen gestegen door het vrijkomen van gemaakte winsten uit de Bornsche Maten.
- Door de te verrekenen rentekosten daalt de winst op de afgesloten complexen met € 5,5 miljoen tot € 1,0 miljoen.
- De resterende complexen zijn niet langer verlieslatend. De voorziening op de Bornsche Maten was voor de herijking € 2,4 miljoen.
- De percelen grond die nu zijn overgezet naar de materiële vaste activa staan weer in de boeken voor de oorspronkelijke aanschafwaarde. Daarmee is de basis gelegd voor een reële inbrengwaarde in toekomstige calculaties. De materiële vaste activa nemen toe met € 10,3 miljoen.

Het recht van de raad

Van belang om te benadrukken is dat uw raad voor een materiële wijziging in de grondexploitaties goedkeuring moet geven. Zowel uw algemene budgetrecht als raad als de voorschriften uit het BBV vereisen deze goedkeuring. Daarom wordt het MPG aangeboden vóór de jaarrekening, want zonder uw goedkeuring kan de wijziging niet verwerkt worden in de jaarrekening.

Verkoopprijzen Bornsche Maten

Voor de verkoop van Bornsche Maten is uw gemeente gebonden aan twee contracten met ontwikkelaars. Deze contracten gaan uit van een vaste verkoopprijs. Door de huidige marktontwikkelingen ligt deze vaste prijs onder de marktprijs. De bouwclaim voor deze contracten is 80% van de uitgifte van de woningen in de Bornsche Maten. Om deze

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

reden is de contractprijs het uitgangspunt in de calculaties van de Bornsche Maten. U bent in onderhandeling met beide partijen om de prijzen te verhogen. Deze onderhandelingen lopen medio 2022 nog. Voor 'vrije' kavels die niet onder de overeenkomst vallen heeft de gemeente marktconforme indexaties gecalculeerd die gehanteerd zijn bij het bepalen van de grondprijzen zoals in de grondprijzenbrief verwerkt.

Proces herzieningen

Jaarlijks worden de calculaties van grondexploitaties door de planeconomen herzien. De bedoeling van een herziening is om aan de hand van nieuwe informatie telkens te toetsen of een schatting accuraat is. Voor de herziening per 1 januari 2022 is de herziening bij Borne voor het eerst uitgevoerd door zowel de afdeling Planeconomie als de afdeling Kwaliteit & Control. Daardoor is meer ruimte voor discussie en voor de spreekwoordelijke 'frisse blik'. Dit treft ons als een positieve ontwikkeling. Wij begrijpen dat de projectleiders nog niet betrokken worden in het herzieningsproces. Wij adviseren om dit voor komende jaren te doen.

Het herzieningsproces is dit jaar met name ingestoken met de intentie om een beter onderscheid te maken tussen concrete plannen die snel uitgevoerd gaan worden en gewenste plannen, die nog verder voldragen moeten worden. Zoals uit uw MPG blijkt, zijn plannen die nog niet voldoende concreet zijn verwijderd uit de grondexploitaties. Dat betekent niet dat het plan niet meer zal worden uitgevoerd, maar wel dat u op dit moment het tijdspad, de kosten en opbrengsten niet goed genoeg kan inschatten om te verwerken in een grondexploitatie.

Uit het herzieningsproces komen meerdere wijzigingen naar voren. Dat is normaal en hoort bij het herzieningsproces. Twee wijzigingen willen wij vanwege hun omvang en impact uitlichten:

- Voor complex Eschwonon de Maten I (voorheen Bornsche Maten 3A) heeft het herzienings team geconstateerd dat de schatting van de nog te maken kosten te voorzichtig is. Wij hebben dit complex gecontroleerd en delen deze conclusie. Het project nadert inmiddels het eindpunt. Daardoor is op basis van recent gegunde opdrachten aan aannemers de werkelijk nog te maken kosten goed in te schatten. Deze conclusie leidt tot een neerwaartse aanpassing van de nog te maken kosten op dit project. Daardoor verbetert de eindwaarde van het project met € 2,4 miljoen.
- Het project 'de Knip' is al een aantal jaar onderdeel van uw plannen voor het gebied rondom de Bornsche Maten. In het complex 'de Bornsche Maten' zijn al een aantal jaren kosten en opbrengsten voor de realisatie van dit project opgenomen. Vanwege de externe besluitvorming is dit project nog niet gestart. Omdat de externe besluitvorming nog niet rond is, kunt u als gemeente nog niet concreet gaan calculeren wat dit project gaat kosten en hoe het uitgevoerd gaat worden. Om die reden is het project in het MPG uit de grondexploitatie gehaald, want voor een grondexploitatie moet u volgens de voorschriften van de jaarverslaggeving met voldoende zekerheid een calculatie kunnen maken van het project. Dat betekent niet dat het project niet

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

uitgevoerd gaat worden of er niet zal komen. Wel dat u nog moet wachten om een accurate calculatie te kunnen maken en deze uit te voeren.

Vanwege de bovenstaande aanpassingen hebben wij de andere complexen opnieuw getoetst aan de hand van het kostenniveau van de recent ontwikkelde complexen.

Belastingclaim

In 2016 heeft de gemeente Borne een vaststellingsovereenkomst met de Belastingdienst gesloten inzake de verwerking van de VpB. In de overeenkomst is de fiscale waarde van de gronden vastgesteld. Daarbij is een afwaardering genomen van (fiscaal) € 14,5 miljoen. De reden hiervoor was, dat de gronden al in 2016 bij de Belastingdienst als materiële vaste activa (dus geen bouwgronden in exploitatie) zijn aangemerkt. De herijking van de grondexploitaties in de jaarrekening 2021 is dus fiscaal al in 2016 doorgevoerd.

Op het moment dat de gronden weer in exploitatie worden genomen, moet een fiscale opwaardering plaatsvinden. De eerder afgewaardeerde € 14,5 miljoen moet dan weer toegevoegd worden aan de fiscale waarde van de grond. De fiscus ziet de opwaardering als een winst en dus moet u daarover belasting betalen. Grofweg leidt dit tot een fiscale verplichting van € 3,6 miljoen (op basis van het huidige fiscale tarief). De gemeente Borne beschikt nog over een compensabel fiscaal verlies van circa € 13,8 miljoen. Daarmee kunt u grofweg € 3,4 miljoen belastinglast compenseren.

Samenvattend: over een deel van uw gronden bent u nog vennootschapsbelasting verschuldigd. Dat was u al en dat blijft u. Omdat u al fiscale verliezen gemaakt heeft, kunt u deze belastinglast grotendeels compenseren. Daarmee zijn uw fiscale compensabele verliezen ook op, wat betekent dat u over alle volgende winsten uit de grondexploitaties belasting moet gaan betalen. Fiscaal worden alle grondexploitaties als één gezien.

In 2021 is de financiële administratie in feite weer in lijn gebracht met de fiscale positie.

De Veldkamp

De Veldkamp heeft in 2021 beter gepresteerd dan verwacht. Dit jaar zijn meer kavels verkocht dan verwacht en daarmee presteert het project qua uitgifte boven verwachting.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Regionaal Bedrijven Terrein XL

Nadat op dit project jarenlang een verlies verwacht werd, is nu sprake van een winst dankzij het succes van het bedrijventerrein en de gunstige economische omstandigheden. De voorziening op het project van € 373.000 is vrijgevallen in het resultaat en is dus een winst voor Borne. Daarnaast heeft Borne in 2021 een winst van € 172.000 ontvangen die is uitgekeerd door het park.

Overige bevindingen – grondexploitaties algemeen

Tijdschrijven

Bij het beoordelen van de grondexploitaties zien wij dat uren niet nauwkeurig genoeg aan projecten worden toegerekend. Sommige medewerkers schrijven hun uren door de totale uren te delen door het aantal projecten. Daarbij wordt voorbij gegaan aan de daadwerkelijke inspanningen per project. Een voorbeeld hiervan zijn uren die in 2021 zijn toegerekend aan de volledig afgewikkelde deelcomplexen.

Wijze van calculaties maken

Uw gemeente maakt de calculaties voor de grondexploitaties in Excel. Inmiddels maken veel gemeentes gebruik van een geautomatiseerd systeem. Dat is minder foutgevoelig en minder bewerkelijk. Wij hebben in het herijkingsproces gezien dat het opnieuw berekenen van calculaties handmatig moet gebeuren en daardoor zeer arbeidsintensief is. Bovendien moeten aanpassingen gecontroleerd worden omdat menselijke fouten voor kunnen komen. Wij adviseren u om een geautomatiseerd systeem te overwegen.

Tussentijdse winstneming

In 2020 heeft de commissie BBV de notitie Grondbeleid 2019 gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat voor winstneming de 'percentage of completion (POC-) methode' moet worden toegepast. Hierbij geldt dat, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, er winst moet worden genomen. Voor het toepassen van de POC-methode is het van belang dat het resultaat betrouwbaar kan worden geschat. Ook moet er sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten. Op grond van het BBV heeft uw gemeente in het boekjaar 2021 € 7 miljoen aan tussentijdse winst genomen op de grondexploitaties (2020: € 0,1 miljoen). In de winstname van zowel 2020 als 2021 zitten tevens de projecten Wijkerslocatie Olde Engberink, Oosterveld Zenderen, Kollergang en Hertme. De Wijkerslocatie zal de komende jaren gaan verkopen en daarmee naar verwachting winsten genereren. De overige drie complexen lopen op hun eind en met name Kollergang zal in 2022 uitverkocht zijn waardoor dit winstpotentieel wegvallen.

Parameters

Wat betreft de toegerekende rente en de disconteringsvoet wordt aangesloten bij de richtlijnen die het BBV hiervoor geeft. Voor wat betreft de plan- en beheerskosten en resterende looptijden van de woningbouwcomplexen wordt een

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

voorzichtige houding ingenomen. De kostenstijgingen zijn voorzichtig geraamd op grond van de cijfers van het CPB. In de kostenstijgingen is rekening gehouden met toenemende inflatie en stijgende kosten. De opbrengstenstijgingen zijn voorzichtig geraamd, uitgaande van de twee genoemde contracten met projectontwikkelaars. Voor de projecten die u samen met Hengelo uitvoert, sluit u aan bij de parameters die Hengelo hanteert.

Risicoanalyse

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier al contracten/overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Naast de hiervoor genoemde elementen spelen bij de risicoclassificatie van de individuele projecten ook de aard van het project, de programmering en de doorlooptijd een belangrijke rol. Een langere doorlooptijd van de projecten zorgt voor een hoger risicoprofiel, doordat de schatting van kosten en opbrengsten van de projecten subjectiever wordt naarmate de doorlooptijd toeneemt. Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.
- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de gehanteerde uitgangspunten in de grondexploitaties.
- Deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van de geraamde grondprijzen en grondopbrengsten.
- Een niet onaannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2021 zijn verwerkt, zijn door ons beoordeeld en als aannemelijk aangemerkt.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Sociaal Domein

Ook over 2021 heeft de accountant van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) niet-goedkeurende controleverklaringen afgegeven bij de verantwoordingen over 2021 inzake de persoonsgebonden budgetten (PGB's) jeugdwet en Wmo. Evenals voor 2019 en 2020 betreft het controleverklaringen met beperking, waar in eerdere jaren afkeurende controle-verklaringen werden afgegeven. Daardoor bestaat in beginsel onzekerheid over de door de gemeente Borne verantwoorde PGB-bestedingen over 2021 van maximaal ca. € 181.000 (2020: € 322.000).

Naast de PGB's heeft de gemeente inzake de bestedingen bij zorgaanbieders over 2021 in het kader van Jeugdwet en Wmo in veel gevallen een controleverklaring met gewaarmerkte productieverantwoording van de zorgaanbieders ontvangen en afstemming verricht met de in de eigen administratie verantwoorde verstrekkingen. Is nog geen controleverklaring ontvangen, of is de controleverklaring qua strekking niet-goedkeurend, dan hebben wij de verstrekking aan de betreffende zorgaanbieder volledig als onzekerheid aangemerkt. In totaliteit resteert hiermee nog een onzekerheid van maximaal ca. € 1,0 miljoen, grotendeels met betrekking tot de Jeugdzorg:

Overzicht bestedingen uitkeringen in natura, alsmede percentages fouten en onzekerheden

Onderdeel	Boekjaar 2021	Boekjaar 2020
Onzekerheid PGB	€ 181.000	€ 322.000
Productieverantwoordingen	€ 1.005.000	€ 614.000
Gezamenlijke maximale onzekerheid	€ 1.186.000	€ 936.000

De gezamenlijke maximale onzekerheid op bovengenoemde onderdelen bedraagt € 1,2 miljoen. Dit bedrag ligt beneden de goedkeuringstolerantie voor onzekerheden van € 2,4 miljoen (zie bijlage 1).

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

SiSa-bijlage

Regelingen G2 en G3

De uitvoering en administratie van de in de SiSa-bijlage opgenomen regelingen G2: Gebundelde uitkering o.g.v. artikel 69 Participatiewet en G3: Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) heeft u net als in voorgaande jaren belegd bij de gemeente Hengelo. Het leeuwendeel van de bestedingen over 2021 ziet toe op de regelingen onder de Participatiewet en bedragen circa € 4,5 miljoen. De gemeente Hengelo verstrekt u geen verklaring van hun accountant. Wij voeren daarom ter plaatse bij de gemeente Hengelo werkzaamheden uit.

Wij hebben onze werkzaamheden bij Hengelo naar tevredenheid kunnen uitvoeren en hebben op grond van onze werkzaamheden geen afwijkingen geconstateerd. Wel merken wij het volgende op. Het contract tussen Hengelo en Borne over de dienstverlening is onvoldoende duidelijk over wat Borne wel en niet mag verwachten van Hengelo als serviceorganisatie. Wij noemen als voorbeelden de wijze waarop verantwoording wordt afgelegd, de verwachtingen van Borne over interne controles die de gemeente Hengelo uitvoert en de wijze waarop hertoetsingen en archiefbeheer worden uitgevoerd. Zoals aangegeven geeft de accountant van Hengelo geen verklaring af bij de regelingen G2 en G3, wel bij regeling G4.

Wij adviseren u om met Hengelo onderling een nadere dienstverleningsovereenkomst af te sluiten.

Regeling G4

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) is een van de maatregelen van het kabinet om ondernemers te ondersteunen tijdens de coronacrisis. De regeling is voor zelfstandig ondernemers, waaronder zzp'ers. Het voorziet in een aanvullende uitkering voor levensonderhoud als het inkomen door de coronacrisis tot onder het sociaal minimum daalt. De gemeente Borne heeft de uitvoeringsorganisatie ROZ als onderdeel van de gemeente Hengelo gemandateerd om deze regeling vanaf 2020 uit te voeren. De bestedingen en baten hierover zijn in de SiSa-bijlage onder de G4-regeling opgenomen. Wij hebben de accountant van de gemeente Hengelo instructies gegeven ter uitvoering van de controle over de toepassing van de Tozo. Naar aanleiding van deze controle is door de accountant een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Wij hebben ter onderbouwing van dit oordeel en in het kader van het voldoen aan de door ons gedeelde instructies een controlememorandum ontvangen, alsmede op 1 juni 2022 een dossierreview uitgevoerd op de werkzaamheden van deze accountant. Uit de controle van de TOZO blijkt een onzekerheid van € 3.000 afgerond. Dit bedrag is zo triviaal dat het niet meeweegt in onze foutenanalyse.

De Nota Verwachtingen Accountantscontrole SiSa (paragraaf 9.13) schrijft voor dat de accountant de opzet, bestaan en werking van het beleid tegen misbruik en oneigenlijk gebruik van de Tozo van een gemeente toetst en

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- **Analyse jaarrekening**
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

hierover rapporteert in het verslag van bevindingen over 2021. De gemeente Borne heeft de uitvoeringsorganisatie ROZ als onderdeel van de gemeente Hengelo gemandateerd om deze regeling vanaf 2020 uit te voeren. PwC heeft als accountant van de gemeente Hengelo gerapporteerd over het Tozo M&O beleid in hun controlememorandum inzake de controle van de verantwoording Tozo (SiSa-bijlage) 2021, d.d. 5 april 2022. Binnen de gemeente Hengelo zijn in algemene zin procedures aanwezig om misbruik en oneigenlijk gebruik te detecteren. Voor de Tozo heeft de gemeente Hengelo een beleidsnota voor misbruik en oneigenlijk gebruik opgesteld met daarbij een uitgewerkte risicoanalyse. Beide documenten zijn intern besproken en akkoord bevonden door de sectormanager sociaal domein. In de beleidsnota staan de werkzaamheden rondom M&O weergegeven, zoals het opvolgen van IB-signalen. PwC heeft vastgesteld dat de procedures in opzet adequaat zijn. Het bestaan heeft PwC gericht vastgesteld door het vaststellen in hoeverre het beleid ook daadwerkelijk aanwezig is en stukken beschikbaar zijn.

In overleg met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft de gemeente Hengelo de uitvoering van de controlewerkzaamheden (en eventuele vervolgacties zoals het opleggen van mogelijke terugvorderingen) verschoven naar 2022. Werking van het M&O-beleid zal dan ook in 2022 door PwC getoetst worden. Eventuele financiële effecten zullen ook in de SiSa-verantwoording 2022 worden betrokken. Bij eventuele terugvorderingen uit hoofde van misbruik en oneigenlijk gebruik zal dit in de verantwoording 2022 worden betrokken.

Regeling H16

Uw gemeente heeft een subsidie van € 142.000 (afgerond) verstrekt aan het zwembad Laco via de SiSa-regeling H16 'Specifieke Uitkering IJsbanen en Zwembaden'. Deze regeling is door het Rijk tijdens de COVID-crisis opengesteld omdat zwembaden en ijsbanen tijdens de crisis langdurig gesloten zijn. De sluiting levert exploitatieverliezen op voor de zwembaden en ijsbanen, zo ook voor uw zwembad. Het zwembad heeft een aanvraag voor een extra subsidie gevraagd om de verwachte exploitatietekorten in 2021 af te dekken. Uit de informatie die u in 2022 van het zwembad heeft ontvangen, blijkt echter dat zich geen exploitatietekorten hebben voorgedaan en dat sprake is van winst. U bent daarom voornemens om de subsidie (deels) terug te vorderen. De besteding van de subsidie is niet aangepast in de jaarrekening of de SiSa-bijlage. Het exacte bedrag van de terugvordering is nog niet bekend. Wij hebben de subsidie als onzekerheid aangemerkt in onze controle. In de door u aan het Rijk op te sturen verantwoording van de accountant over de controle van de SiSa-bijlage melden wij de geconstateerde onzekerheid.

Let op dat u richting het Ministerie een meldingsplicht heeft over wijzigingen.

Gemeentehuis

U bent voornemens om in 2025 uw huidige gemeentehuis te verlaten. Het huidige pand gaat u na 2024 niet meer gebruiken. In de administratie staat het pand opgenomen met een langere levensduur (na 2024). Het is al bekend dat bij het verlaten van het huidige gemeentehuis in 2025 de resterende waarde van het pand € 2 miljoen zal zijn. De

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

jaarverslaggeving schrijft voor dat verliezen genomen moeten worden zodra ze bekend zijn. Omdat bekend is dat u het gemeentehuis gaat verlaten, moet u dit verlies ook nemen. De levensduur van het pand is verkort waardoor versneld wordt afgeschreven conform de stellige uitspraak van de Commissie BBV. De afschrijvingslast is daardoor circa € 0,5 miljoen hoger in de jaren tot 2025. De versnelde afschrijving is niet toegelicht in de jaarrekening en daardoor opgenomen als een niet-materiële tekortkoming in de toelichtingen in onze controle.

Bevindingen aanbestedingen

Europese aanbestedingen

Uit onze rechtmatigheidscontrole van uw aanbestedingen blijken de volgende afwijkingen uit hoofde van de Europese aanbestedingswet:

Inkoopbehoefte	Omvang in €	Soort	Oorzaak
Software	€ 267.000	Fout	De aanbesteding van software duurt langer. Daarom heeft de gemeente geconcludeerd dat het huidige (niet-aanbestede) contract met de huidige leverancier nog twee jaar lang fout zal zijn.
Totaal	€ 267.000		

Inkoopbehoefte	Omvang in €	Soort	Oorzaak
Contract aannemer	€ 369.000	Onzekerheid	Uit onvrede over de uitvoering van een project heeft het college de overeenkomst met de betreffende aannemer opgezegd. De opzegging is via het informatiesysteem van de gemeente ook openbaar. Na de opzegging heeft de aannemer een verbeterplan ingediend en alsnog een kans gekregen om het werk naar tevredenheid uit te voeren. De aanbestedingswet biedt diverse opties om toch van een aanbesteding af te zien binnen de grenzen van de wet. Het is echter niet goed vast te stellen of en hoe deze opties kunnen gelden in deze situatie. De besteding is daarom als onzekerheid aangemerkt.
Totaal	€ 369.000		

In voorgaande jaren is de inhuur van sportcoaches als onrechtmatig aangemerkt. Het bedrijf dat de sportcoaches levert is failliet gegaan. Met een opvolger is een nieuw contract afgesloten dat onder de aanbestedingsgrens blijft. De reden dat het contract onder de grens blijft is dat de sportcoaches per 1 januari 2023 in dienst van het op te richten Sportbedrijf

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

moeten komen of dat – als het Sportbedrijf er niet komt – het huidige contract eindigt en Europees aanbesteed moet worden.

Oorlog Oekraïne

Ondanks dat de Russische invasie van februari jongsleden ver buiten Twente plaatsvindt, ondervindt u als gemeente hier wel degelijk gevolgen van. De opvang van Oekraïense vluchtelingen is reeds georganiseerd en verloopt in samenwerking met de Veiligheidsregio Twente.

U neemt als gemeente via een in regionale samenwerking doorlopen aanbesteding gas af bij het Russische bedrijf Gazprom. Dit bedrijf staat niet op de sanctielijst, maar leidinggevende personen van Gazprom wel. Door het Rijk is inmiddels besloten om het contract op te zeggen en een nieuwe contract met een andere partij overeen te komen. Eventuele nadelige financiële gevolgen van de opzegging zullen vanuit 't Rijk vergoed worden.

Begrotingsrechtmatigheid

U hebt als gemeente conform uw financiële verordening meerdere programma's in de begroting en de jaarrekening opgenomen. De raad heeft deze vier programma's geautoriseerd. Zodoende toetsen wij het naleven van het budgetrecht van de raad op deze vier onderdelen, waarbij wij ten aanzien van de programma's een verdiepende doorkijk maken. Voor wat betreft begrotingsrechtmatigheid dienen de lasten beoordeeld te worden op het niveau van de genoemde programma's.

Overzicht programma's (x € 1.000)

Programma	Begroting lasten	Rekening lasten	Saldo
Solidair Borne	€ 39.967	€ 40.758	€ 791
Duurzaam Borne	€ 16.884	€ 20.932	€ 4.048

Borne Solidair

De hogere uitgaven komen voort uit drie producten, namelijk Maatschappelijke Participatie (€ 1,2 miljoen), Sport (€ 1,2 miljoen) en Werk en Inkomen (€ 0,9 miljoen).

- Maatschappelijke participatie. De overschrijding bestaat uit een hogere toestroom van cliënten in combinatie met niet verwerkte indexaties in de begroting (€ 783.000), het uitblijven van de verwachte positieve effecten van het project Zorgintensief (€ 152.000) en onzorgvuldigheid in de begroting door het onjuist opnemen van de afrekening van gecertificeerde instellingen (€ 256.000). De voorgenoemde ontwikkelingen passen binnen bestaand beleid waar u over geïnformeerd bent bij de tussentijdse rapportages.
- Sport. De hogere lasten worden gecompenseerd met hogere baten. De overschrijding en de daaraan verbonden baten hebben te maken met de aanpassing in het Btw-regime voor zwembaden. Dit was bij de begroting nog niet

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

bekend. Het restant van de overschrijding hangt samen met de uitvoering van het meerjarige bouwproject bij 't Wooldrik. De hogere lasten passen nog binnen het door u toegekende meerjarige investeringskrediet voor dit project en zijn daarmee passend binnen het bestaand beleid.

- Werk en Inkomen:

De overschrijding is het gevolg van het niet opnemen van de bestedingen uit hoofde van de Tozo regeling in de begroting 2021, omdat deze bestedingen vergoed worden door 't Rijk en daarmee budgetneutraal door de exploitatie lopen.

Duurzaam Borne

- De hogere uitgaven komen voort uit drie producten, namelijk Duurzaamheid (€ 0,9 miljoen), Mobiliteit (€ 1,3 miljoen) en Wonen (€ 2,0 miljoen).
- Duurzaamheid. Dit betreft met name hogere uitgaven aan sanering en riolering waar ook hogere baten tegenover staan.
- Mobiliteit. De overschrijding bestaat met name uit de afrekening van het project Verbindingsweg (€ 0,9 miljoen). Hier staat toegezegde dekking vanuit een reserve tegenover. Daarnaast is de voorziening groot onderhoud geïndexeerd (€ 245.000) vanwege de sterk stijgende materiaal prijzen. Deze aanpassing past binnen de grondslagen van de voorziening en is hiermee in overeenstemming met bestaand (extern) beleid.
- Wonen. De overschrijding bestaat met name uit de aanschaf van woningen die niet in de jaarschijf 2021 van de MPG 2021 waren opgenomen. Dit is echter bestaand beleid, en is tevens binnen de P&C cyclus geconstateerd en medegedeeld waardoor wij deze overschrijding niet meewegen in ons oordeel.

De overschrijdingen worden in de jaarrekening op hoofdlijnen toereikend toegelicht. Deze passen daarmee binnen het bestaande beleid en tellen niet mee in het oordeel van de accountant over de rechtmatigheid. Wij merken op dat een aantal afwijkingen samenhangt met onvoldoende scherppte in de begroting. U stelt de begroting bottom-up op. Dat betekent dat bij de uitvoerende afdelingen meer scherppte nodig is in het stellen van de begroting. Het is de rol van Kwaliteit & Control op de aannames van de uitvoerende afdelingen scherp te toetsen. Deze opmerking ziet uiteraard niet op zaken die bij het stellen van de begroting niet voorzienbaar zijn.

Investeringskredieten

Op pagina 92 worden in de jaarrekening van de gemeente de investeringskredieten zoals vastgesteld verantwoord en worden de bestedingen per heden op de kredieten inzichtelijk gemaakt. Wij hebben vastgesteld dat het restant van de kredieten juist is bepaald. Voor drie kredieten is de begroting overschreden voor een totaalbedrag van € 142.000. Deze zijn al aan uw raad gemeld bij de 2^e Bestuursrapportage en hoeven daarom niet mee te wegen in het rechtmatigheidsoordeel.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Financiële positie

In de Jaarstukken 2021 is in de 'Paragraaf Financieel Weerstandsvermogen en Risicobeheersing' het risicoprofiel van de gemeente Borne geschetst, alsmede de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Volgens de door Borne gehanteerde systematiek bedraagt deze verhouding ultimo 2021 van 3,2 (2020: 2,5). Daarmee is de weerstandscapaciteit hoger dan in 2020. Uw gemeente heeft een minimale norm vastgesteld van 1,0 tot 1,4 wat betekent dat er per ultimo 2021 een surplus bestaat.

Voor gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen zijn een zestal kengetallen vastgesteld door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Wij hebben in bijlage 5 van dit verslag ter duiding de betekenis per kengetal opgenomen. Er is geen vaste norm of streefwaarde voor de hoogte van de kengetallen; een gebruiker dient alle kengetallen in ogenschouw te nemen bij het beoordelen van de financiële positie van een decentrale overheid. Wel hanteert de overheid drie signaleringswaarden, namelijk minst risico, neutraal en meest risicovol.

Onderstaand overzicht toont (verkort) de financiële positie van uw gemeente op 31 december 2021:

Kengetal	JRK 2020	Begroting 2021	JRK 2021	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote	135%	149%	84%	< 90	90 - 130	> 130
Netto schuldquote (gecorrigeerd)	135%	149%	84%	< 90	90 - 130	> 130
Solvabiliteit	19%	15%	28%	> 50	20 – 50	< 20
Grondexploitatie	103%	89%	62%	<20	20 – 35	>35
Structurele exploitatieruimte	-11%	-3%	1%	> 0	0	< 0
Belastingcapaciteit	104%	105%	104%	<95	95 – 105	>105

Op basis van bovenstaand overzicht blijkt dat u qua signaleringswaarden van uw kengetallen verbeterd zijn. Met name de schuldquote en de solvabiliteit zijn sterk verbeterd. Beide kengetallen zijn positief beïnvloed door het hoge resultaat in 2021 van € 10,7 miljoen en de aflossing van € 11 miljoen op de langlopende leningen. Grondexploitatie blijft onveranderd in de hoogste risicocategorie, maar het risico is wel gedaald.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Resultaatanalyse

In de jaarrekening is het resultaat ten opzichte van de begroting vóór en na wijziging als volgt samengevat:
(-/- is verlies)

X € 1.000	Raming vóór wijziging	Raming na wijziging	Realisatie
Baten	€ 66.012	€ 71.256	€ 85.885
Lasten	€ 67.541	€ 69.539	€ 74.366
Saldo van baten en lasten	-/- € 1.529	€ 1.717	€ 11.520
Onttrekking reserves	€ 1.762	€ 5.309	€ 6.267
Toevoeging reserves	€ 233	€ 7.026	€ 7.024
Gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 10.763

In de programmaverantwoording worden de verschillen ten opzichte van de raming na wijziging uitgebreid toegelicht, ook voor wat betreft de mutaties in de reserves. Ook in de toelichting op de rekening van baten en lasten worden de verschillen toegelicht, logischerwijs in meer gecompliceerde vorm om dubbeling voor de lezer te voorkomen.

Uit de analyse blijkt dat het voordelig resultaat ad € 10,7 miljoen onder meer wordt veroorzaakt door het vrijkomen van winsten in de grondexploitatie.

Controleverschillen

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- **Controleverschillen**
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Gecorrigeerde en niet-gecorrigeerde fouten respectievelijk onzekerheden

Wij hebben de volgende gecorrigeerde en niet-gecorrigeerde fouten respectievelijk onzekerheden in de controle 2021 geconstateerd:

Gecorrigeerde controleverschillen	Bedrag in €
-	

De volgende verschillen zijn naar aanleiding van onze controle niet gecorrigeerd:

Niet gecorrigeerde controleverschillen	Bedrag in €
-	

Daarnaast is sprake van een schattingswijziging in de levensduur van de activa die samenhangen met het gemeentehuis. Deze schattingswijziging is niet toegelicht. Dit is een niet-materiële tekortkoming in de toelichtingen. Het gaat om een effect in 2021 van € 0,5 miljoen. De impact telt niet mee in ons oordeel aangezien de verkorting van de levensduur voortvloeit uit een besluit van de raad om het gemeentehuis te verlaten.

Wij hebben de resterende ongecorrigeerde controleverschillen als volgt geëvalueerd in relatie tot de door ons gehanteerde materialiteit om tot een oordeel voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij de jaarrekening 2021 te komen. Wij komen tot het volgende overzicht:

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- **Controleverschillen**
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Aard van de fouten	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	-	-
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	-	-
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	-	-
(Sub)Totaal getrouwheidsfouten	-	-
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten –		
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/fido)	€ 267.000	-
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	-	-
Overige rechtmatigheidsfouten	-	-
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 267.000	-

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid rechtmatigheid is ook een onzekerheid inzake getrouwheid:	-	-
(Sub)Totaal onzekerheden in de controle getrouwheid		
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid - PGB-besteding en verstrekkingen Jeugdwet en Wet Maatschappelijke Ondersteuning	€ 1.186.000	€ 1.186.000
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-staatssteun)	-	-
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	-	-
Overige onzekerheden inzake de rechtmatigheid – SPUK H16 (€ 142.000) en Europees aanbesteden (€ 369.000)	€ 511.000	-
Totaal onzekerheden in de controle rechtmatigheid	€ 1.697.000	€ 1.186.000

Voorgaande tabel wordt tevens in de schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening 2021 opgenomen die de burgemeester aan ons gaat verstrekken alvorens wij de controleverklaring bij de jaarrekening 2021 afgeven.

Administratieve organisatie en interne beheersing

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- **Organisatie**
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Administratieve organisatie en interne beheersing

Wij hebben, als onderdeel van de controle van de jaarrekening 2021, de interim-controle voor de gemeente Borne in het najaar van 2021 uitgevoerd. Deze controle is primair gericht op de analyse en evaluatie van de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle. Tevens heeft deze controle als doelstelling om de aandachtspunten voor de jaarrekening 2021 te signaleren en onder uw aandacht te brengen. Onze conclusies inzake de interne beheersing zijn opgenomen in onze managementletter d.d. 2 december 2021.

Onze algemene indruk van de gehele administratieve organisatie en interne beheersing binnen de gemeente Borne is dat er op de korte termijn noodzakelijke verbeteringen doorgevoerd dienen te worden om voorbereid te zijn op de toekomst. Wij hebben geconstateerd dat de gemeente Borne in 2021 verbetermogelijkheden laat zien als het gaat om de gehele administratieve organisatie en interne beheersing. Een beperkt aantal van de bevindingen uit voorgaande boekjaren is opgelost. Hiertegenover staat dat er uit voorgaande jaren nog punten onderhanden zijn, of waarop geen stappen zijn gezet. Hierbij is nuance nodig. De organisatie heeft aan punten met een hoge prioritering (hoog belang, geen mitigerende beheersmaatregelen) voorrang gegeven.

Anderzijds zien wij dat het aantal nieuwe bevindingen in 2021 relatief meevalt in aantal. Wel zien wij een duidelijk verbeterpunt in het inrichten van de verbijzonderde interne controle. Met ingang van boekjaar 2023 valt het rechtmatigheidsoordeel niet langer onder de verantwoordelijkheid van de accountant, maar van het college. Een verbijzonderde interne controle is als instrument daarbij onmisbaar. Wij begrijpen dat u dit aandachtspunt inmiddels hebt opgepakt en hier voortvarend mee aan het werk bent.

Voor onze detailbevindingen verwijzen wij u naar de volledige tekst van de managementletter.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Overeenkomstig artikel 2:393, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek zijn wij verplicht om onze bevindingen te rapporteren met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen aangelegenheden geïdentificeerd die op dit gebied aan u gerapporteerd moeten worden, anders dan de waarnemingen zoals hiervoor besproken.

Overige onderwerpen

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Overige onderwerpen

Geen significante wijzigingen in de reikwijdte van de controle

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in onze opdrachtbevestiging d.d. 27 september 2021 en de door de raad vastgestelde controleverordening. Er is gedurende de controle geen sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Ook hebben zich geen wijzigingen voorgedaan in de reikwijdte.

Geen wijzigingen in significante verslaggevingsvoorschriften

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2021. Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Inschattingen door het management

In onze risicoanalyse en controleaanpak van de gemeente Borne hebben wij een significant risico aangemerkt die betrekking heeft op inschattingen door het management. Conform onze controleaanpak hebben wij 'management override of controls' aangemerkt als significant risico.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Integriteitsverslag en M&O beleid

Op grond van de Ambtenarenwet is de gemeente gehouden om jaarlijks een integriteitsverslag aan de raad uit te brengen. Hierin wordt ook fraude binnen de eigen organisatie gemeld. In de nieuwe kadernota rechtmatigheid worden decentrale overheden verzocht om in hun jaarverslag een paragraaf op te nemen over integriteit en fraude. Het jaarverslag heeft wel meer 'exposure' dan een integriteitsverslag. De aanbeveling vereist niet dat de gemeente de privacy van de betrokkenen schendt of dat de gemeente zichzelf met de tekst juridisch kwetsbaar moet maken.

Wel ziet de aanbeveling erop dat de gemeente open en transparant is over haar eigen interne beheersing. Gezien de formulering van de aanbeveling gaat het primair om financiële fraude, fraude met financiële gevolgen of fraude die de jaarrekening raakt. Het staat de gemeente uiteraard vrij om deze aanbeveling breder te interpreteren.

Wij hebben de gemeente verzocht om in het jaarverslag de hierboven genoemde elementen toe te lichten, en periodiek een integriteitsverslag alsmede een Misbruik & Oneigenlijk Gebruik (hierna: M&O) beleid of de bestaande nota risicomanagement en de frauderisicoanalyse aan te vullen met externe (fraude) risico's op te stellen en intern te bespreken.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Wet Normering Topinkomens

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2021 niet meer bedragen dan € 209.000 per jaar. Daarnaast dienen instellingen de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op de WNT. In 2021 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Vertrek, vervanging en aantreding zijn lastige onderwerpen binnen de complexe WNT-regelgeving. Om tot de definitieve tabel met WNT-gegevens te komen waren diverse correcties nodig. Wij constateren dat de kennis over de complexe aspecten van de WNT onvoldoende kennis bij de gemeente Borne aanwezig is. Die kennis kunt u overigens inhuren of zelf opleiden. Het is wel zaak om de kennisbehoefte tijdig te signaleren en een oplossing te organiseren.

Bijlagen

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 1: SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Regeling nummer	Regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €'s	Toelichting fout/onzekerheid
J&V A7	Regeling Specifieke uitkering tijdelijke ondersteuning toezicht en handhaving			
J&V A12B	Incidentele Bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen Veiligheidsregio's			
FIN B2	Regeling Specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek			
BZK C1	Regeling specifieke uitkering reductie energiegebruik			
BZK C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire			
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)			
OCW D14	Regeling Specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde Onderwijsvertragingen			
I&W E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020 - 2021			
I&W E44B	Tijdelijke Impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027 (SiSa tussen medeoverheden)			
I&W E49B	Bodemsanering Asbest Overijssel (SiSa tussen medeoverheden)			
EZK F9	Regeling Specifieke uitkering Extern Advies Warmtetransitie			
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet – gemeentedeel 2021			
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) – gemeentedeel 2021			
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) - gemeentedeel 2021			
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gemeentedeel			

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Regeling nummer	Regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €'s	Toelichting fout/onzekerheid
VWS H4	Regeling Specifieke uitkering stimulering sport			
VWS H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022			
VWS H12	Regeling Specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken			
VWS H16	Regeling Specifieke Uitkering ijsbanen en zwembaden	Onzekerheid	€ 142.000	Zwembad heeft geen exploitatie tekort
Totaal			€ 142.000	

Oordeel getrouwheid: **Goedkeurend**

Oordeel rechtmatigheid: **Goedkeurend**

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 2: Materialiteit

Controleaanpak en uitvoering controle

Wij hebben onze controlewerkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met de door ons voorgenomen controleaanpak. Dat houdt in dat wij onze controle voor een groot deel gegevensgericht hebben uitgevoerd.

Onze controleaanpak is onder andere gebaseerd op een adequate risicoanalyse. Wij hebben enkele gesprekken met ambtelijk medewerkers gevoerd over de binnen de gemeente Borne intern toegepaste risicoanalyse, het werkprogramma en de aanpak van de te verrichten verbijzonderde interne controlewerkzaamheden.

Goedkeurings- en rapporteringstolerantie

De raad bepaalt de goedkeuringstolerantie die de accountant bij zijn controle van de jaarrekening dient te hanteren. Normaliter wordt hiervoor de richtlijn op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) aangehouden, zo ook door de gemeente Borne.

Op grond van de jaarrekening 2021 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten 1% van de totale lasten, inclusief dotaties aan de reserves, dat is afgerond € 813.000 en voor onzekerheden 3% van de totale lasten, inclusief dotaties aan de reserves, dat is afgerond € 2.439.000. Wordt deze goedkeuringstolerantie niet overschreden, dan kan een goedkeurende controleverklaring worden afgegeven. De goedkeuringstolerantie is een kwantitatieve maatstaf. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen. De rapporteringstolerantie is door de gemeenteraad bepaald op een absoluut bedrag van € 50.000, zowel voor fouten als voor onzekerheden.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 3: Onafhankelijkheid en ViO

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Borne

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Eshuis ingebed.

Ons zijn geen relaties bekend tussen Eshuis Registeraccountants B.V. en haar zuster- en of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Eshuis beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle partners en werknemers bij Eshuis.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze partners en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

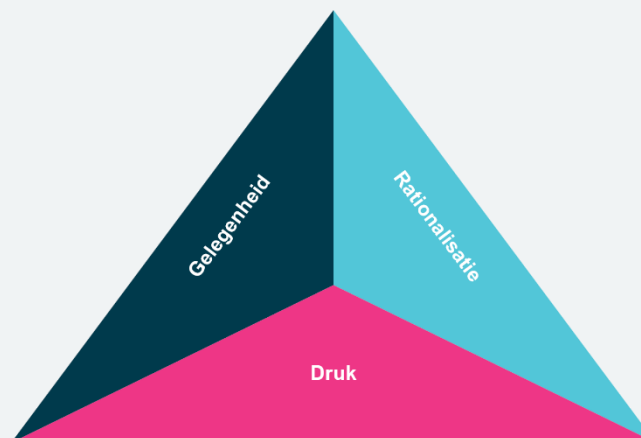
Bijlage 4: Fraude

De beoordeling door het college B&W van het risico van materiële fouten de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude en onjuistheden berust bij het college B&W van de gemeente. Het is de verantwoordelijkheid van de accountant om het risico te beoordelen dat de jaarrekening als gevolg van fraude, onjuistheden of verduistering van activa afwijkingen van materieel belang zou kunnen bevatten. Dit betreft een redelijke maar geen absolute mate van zekerheid, dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet wordt ontdekt, groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Indien wij bij een wettelijke controle gegevens of informatie verkrijgen die een redelijk vermoeden rechtvaardigen dat sprake is van fraude van materieel belang ten aanzien van de financiële verantwoording zijn wij, onder bepaalde omstandigheden, op grond van de WTA gehouden hiervan een melding te doen bij de KLPD.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Op basis van deze werkzaamheden zijn ons tijdens onze controle van de jaarrekening 2021 geen aanwijzingen van fraude gebleken. Bij onze bespreking van de controlebevindingen gaf u aan bewust te zijn van fraude en dat ook bij het college B&W gedurende 2021 geen indicaties van fraude zijn gebleken.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Bijlage 5: Communicatie met governance belaste organen

Concept bevestiging bij de jaarrekening		Wij zullen ten tijde van de afwikkeling van de jaarrekeningcontrole 2021 een bevestiging bij de jaarrekening van de burgemeester van de gemeente ontvangen.
Verbonden partijen		Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de transacties met verbonden partijen.
Overige kwesties die aandacht vragen van de met governance belaste personen		De overige kwesties die aandacht vragen van de met governance belaste personen zijn opgenomen in dit verslag.
Tekortkomingen interne controle		Voor de tekortkomingen in de interne controle verwijzen wij naar de management letter 2021 d.d. 2 december 2021, alsmede onze toelichtingen in dit verslag.
Wijzigingen in de controleverklaring		Geen sprake van wijzigingen in de controleverklaring.
Feitelijke of vermoedelijke gevallen van fraude, niet-naleving van de wet- en regelgeving of illegale handelingen		Geen sprake van feitelijke of vermoedelijke gevallen van fraude, niet-naleving van de wet- en regelgeving of illegale handelingen.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Significante moeilijkheden		Geen sprake van significante moeilijkheden.
Meningsverschillen met het management of opgelegde beperkingen		Er is geen sprake van meningsverschillen met het management en/of opgelegde beperkingen.
Andere informatie		Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.
Inbreuken op de onafhankelijkheid		Er is geen sprake van inbreuken op de onafhankelijkheid.
Grondslagen voor financiële verslaggeving		Wij hebben vastgesteld dat de grondslagen voor de financiële verslaggeving in 2021 juist zijn toegepast.
Significante kwesties die zijn besproken of waarover is gecorrespondeerd met het management		De significante kwesties die zijn besproken of waarover is gecorrespondeerd met het management blijken uit dit verslag.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 6: Beperking verspreidingskring

Beperkingen ten aanzien van de verspreiding

Dit verslag wordt aangeboden op basis van de veronderstelling dat het alleen bedoeld is ter informatie van de met governance belaste personen van de gemeente, dat er niet uit mag worden geciteerd en niet naar mag worden verwezen, geheel of gedeeltelijk, zonder onze voorafgaande schriftelijke toestemming en dat wij met betrekking tot het verslag geen enkele verantwoordelijkheid accepteren jegens enige daartoe.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Bijlage 7: Toelichting financiële kengetallen

Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties | Staatsblad 2015, 206

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie of gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een provincie en gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds of provinciefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB respectievelijk opcenten op de motorrijtuigenbelastingen. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De kengetallen moeten daarbij in samenhang worden gezien.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten of provincies leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

Belastingcapaciteit

De OZB en de opcenten zijn voor gemeenten respectievelijk provincies de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Op voorstel van de stuurgroep die naar aanleiding van het advies door de Commissie vernieuwing BBV is ingesteld is ervoor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. In de eerste plaats is voor een landelijk gemiddelde gekozen omdat over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven, zoals bij de OZB en parkeerbelasting. Daarnaast geeft een gemiddelde meer inzicht in de betekenis van de belastingcapaciteit voor de financiële positie dan wanneer het gerelateerd wordt aan een maximaal te heffen tarief en worden deze gemiddelden ook onderling door provincies of gemeenten gebruikt om lasten te vergelijken. Ook is er vanuit de praktijk behoefte bij provincies, gemeenten en andere belanghebbende om inzicht te hebben in de lokale tarieven van omliggende gemeenten en provincies. De hoogte van belastingtarieven komen dus niet in een vacuüm tot stand; er wordt daarbij rekenschap gegeven hoe de «eigen» lastendruk (via tarifiering) zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Zo publiceert het Coelo de «Atlas van de Lokale Lasten», een marco- en micro-overzicht van opbrengsten van de hoogte en ontwikkeling van tarieven, heffingen en woonlasten dat mede daarvoor wordt gebruikt. Ook wordt voortaan in de meicirculaire van het provincie- en gemeentefonds een overzicht opgenomen met de (ontwikkeling van de) gemiddelde lastendruk van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en de woonlasten van een meerpersoonshuishouden. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt). De mate waarbij een tegenvaller kan worden bijgestuurd, wordt ook wel de wendbaarheid van de begroting genoemd. Wanneer een gemeente of provincie te maken heeft met een hoge schuld en de structurele lasten hoger zijn dan de structurele baten en de woonlasten of opcenten al relatief hoog zijn, dan is er minder ruimte om te kunnen bijsturen.